

УДК 657.1

І. Я. Максименко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування,
Національний університет "Запорізька політехніка"
ORCID ID: 0000-0002-2362-6183
Г. П. Пилияк,
магістрантка кафедри обліку та оподаткування,
Національний університет "Запорізька політехніка"
ORCID ID: 0000-0002-7722-7014

DOI: 10.32702/2306-6792.2019.23.87

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ПРИДБАННЯ ТА ПРОДАЖУ ВАЛЮТИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

I. Maksymenko,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor,
Department of Accounting and Taxation National University "Zaporizhzhye Polytechnic"
H. Pytlyak,
Master 6th year of the Department of Accounting and Taxation National University "Zaporizhzhye Polytechnic"

FEATURES OF ACCOUNTING DISPLAY OF PURCHASE AND SALE OF CURRENCY AT THE EXTERNAL ECONOMIC ACTIVITIES

У статті узагальнено особливості обліку придбання продажу та іноземної валюти.

Встановлено, що сфера ЗЕД визначає необхідність проведення розрахунків із закордонними партнерами в іноземній валюті, які знаходять своє відображення в системі бухгалтерського обліку з врахуванням вимог як чинного законодавства, так і інформаційних запитів зацікавлених осіб — власників, менеджерів, інвесторів тощо.

Доведено, облік розрахункових операцій в іноземній валюті ускладнюється необхідністю: врахування коливання курсів національної грошової одиниці відносно валюти контрагентів, відображення в обліку курсових різниць, а також моніторингу порядку купівлі та своєчасності продажу іноземної валюти.

Визначено, що всі операції, пов'язані із торгівлею іноземною валютою, підприємство здійснює лише через банки та фінансові установи, що мають відповідну ліцензію.

Визначено, що під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності, кожне підприємство постає перед необхідністю відображення в обліку курсових різниць, що виникають у результаті розбіжності курсів валют на дату здійснення господарської операції і фактичного перерахування коштів.

Доведено, що для того щоб врахувати коливання валютного курсу і забезпечити достовірну оцінку активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів і витрат, необхідно правильно розрахувати курсові різниці, які можуть впливати на фінансовий результат підприємства.

The features of accounting for the purchase of foreign currency sales are summarized in the article

It is established that the sphere of FEA determines the need for settlements with foreign partners in foreign currency, which are reflected in the accounting system, taking into account the requirements of both current legislation and information requests of stakeholders — owners, managers, investors, etc.

It is proved that the accounting for settlement operations in foreign currency is complicated by the need to take into account fluctuations of the national currency against the counterparty currency, to reflect in the accounting of exchange differences, and to monitor the order of purchase and timely sale of foreign currency.

It is determined that all transactions related to foreign currency trading are carried out by the enterprise only through banks and financial institutions licensed.

It is determined that in carrying out foreign economic activity, each enterprise is confronted with the need to reflect in the accounting for exchange differences that arise as a result of differences in exchange rates at the date of the economic transaction and the actual transfer of funds.

It is proved that in order to take into account the fluctuations in the exchange rate and to provide a reliable estimate of assets, liabilities, equity, income and expenses, it is necessary to correctly calculate the exchange differences that may affect the financial result of the enterprise.

It is proved that a transaction in foreign currency is an economic transaction, the value of which is determined in foreign currency or which causes payments in foreign currency.

It is determined that the purchased currency, including in a small amount, the enterprises are obliged to use for the intended purpose within 10 working days after the day of its transfer to the current account (not later than 2 working days, if the currency is purchased to fulfill obligations before the authorized person the lender bank under the credit agreement).

It is proved that foreign exchange receipts from abroad, as well as from the territory of Ukraine (from current accounts of non-resident legal entities, except investment ones) for the benefit of non-resident residents and individual entrepreneurs, are compulsory sales.

Ключові слова: валюта, валютний курс, валютні операції, іноземні партнери, курсові різниці, зовнішньоекономічна діяльність, транзитний розподільчий рахунок.

Key words: currency, exchange rate, foreign exchange transactions, foreign partners, foreign exchange differences, foreign economic activity, transit distribution account.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сфера зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) визначає необхідність проведення розрахунків із закордонними партнерами в іноземній валюті, які знаходять своє відображення в системі бухгалтерського обліку з врахуванням вимог як чинного законодавства, так і інформаційних запитів зацікавлених осіб — власників, менеджерів, інвесторів тощо.

Облік розрахункових операцій в іноземній валюті ускладнюється необхідністю: врахування коливання курсів національної грошової одиниці відносно валюти контрагентів, відображення в обліку курсових різниць, а також моніторингу порядку купівлі та своєчасності продажу іноземної валюти. Всі операції, пов'язані із торгівлею іноземною валютою, підприємство здійснює лише через банки та фінансові установи, що мають відповідну ліцензію.

Наведене вище свідчить про те, що облік операцій в іноземній валюті є об'єктом пильної уваги науковців. Утім, додаткових досліджень потребують питання оцінки відповідності національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку міжнародним щодо обліку валютних операцій.

Актуальність проблеми полягає в тому, що сьогодні більшість підприємств в Україні (окрім

зобов'язаних складати звітність за міжнародними стандартами за наведеним в Законі "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" переліком) самостійно визначають доцільність використання національних або міжнародних стандартів для ведення обліку та складання фінансової звітності, і якщо ці стандарти міститимуть неузгоджені норми, то й сформовані на їх підставі показники різнитимуться, що призведе до зниження релевантності облікової інформації.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам обліку операцій в іноземній валюті присвячено праці вітчизняних науковців: Ф. Бутинця, Т. Демчук, І. Жиглей, Л. Кадуріна, Ю. Лисенко та інших учених. Аналіз публікацій у фаховій пресі свідчить, що в більшості з них висвітлено практичні аспекти оподаткування та відображення у звітності окремих операцій зовнішньоекономічної діяльності.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження особливостей визнання в бухгалтерському обліку придбання та продажу іноземної валюти для здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

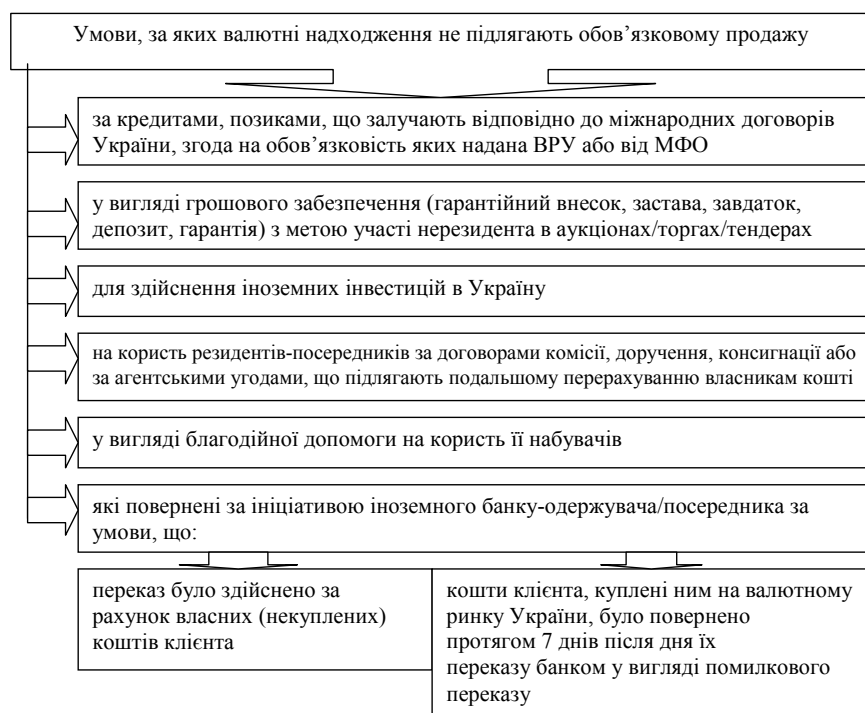

Рис. 1. Умови, за яких валютні надходження не підлягають обов'язковому продажу

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності кожне підприємство постає перед необхідністю відображення в обліку курсових різниць, що виникають у результаті розбіжності курсів валют на дату здійснення господарської операції і фактичного перерахування коштів. Для того щоб врахувати коливання валютного курсу і забезпечити достовірну оцінку активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів і витрат, необхідно правильно розрахувати курсові різниці, які можуть впливати на фінансовий результат підприємства.

На сьогоднішні більшість українських підприємств співпрацюють з іноземними компаніями і, відповідно, проводять розрахунки з ними в іноземній валюті. У розрахунках між резидентами і нерезидентами у зовнішньоекономічних операціях як засіб платежу використовується іноземна валюта. Облік операцій в іноземній валюті має певні особливості, в тому числі пов'язані з визначенням і відображенням в обліку та фінансовій звітності сум курсових різниць.

Порядок здійснення бухгалтерського обліку операцій в іноземних валютах регулюється Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 21 "Вплив змін валютних курсів".

Операція в іноземній валюті — це господарська операція, вартість якої визначена в іноземній валюті або яка спричиняє проведення розрахунків в іноземній валюті.

Для купівлі валюти підприємство подає до обслуговуючого банку заяву на купівлю валюти в довільній формі. Банк має право купити іновалюту без заяви від клієнта — за його дорученням. Водночас порядок та умови проведення таких операцій визначають у договорі банківського рахунку/іншому договорі, укладеному між банком і клієнтом.

Клієнти здійснюють операції з купівлі безготівкової іновалюти за наявності підстав/зобов'язань для проведення таких операцій, підтверджених відповідними документами.

Без документів, але все так само за наявності заяви, можна купити валюту в незначному розмірі, тобто на суму не більше 150000 грн. У цьому випадку підстави для купівлі валюти зазначають у заяві та/або платіжному дорученні.

Придбану валюту, у тому числі в незначному розмірі, підприємства зобов'язані використати за цільовим призначенням протягом 10 робочих днів після дня її зарахування на поточний рахунок (не пізніше за 2 робочі дні, якщо валюта куплена для виконання зобов'язань перед уповноваженим банком-кредитором за кредитним договором).

Придбану валюту зараховують на баланс (Дт 312 "Поточні рахунки в іноземній валюті") за курсом НБУ на дату її оприбуткування. Одночасно у складі доходів/витрат доведеться показати різницю між комерційним курсом валюти на валютному ринку (тобто курсом

купівлі валюти) й офіційним курсом НБУ на дату її оприбуткування. При цьому якщо:

— "ринковий" курс валюти вищий за курс НБУ (поширеніший випадок) — визнаємо інші операційні витрати (Дт 942 "Витрати на купівлю-продаж іноземної валюти");

— "ринковий" курс нижчий за курс НБУ (явище вкрай рідкісне, але раптом) — показуємо інші операційні доходи (Кт 711 "Доходи від купівлі-продажу іноземної валюти").

Крім того, на дату балансу, а також на дату операції з валютою вам належить визначати "звичайні" курсові різниці. Водночас додатна курсова різниця (при зростанні курсу валют) збільшує доходи підприємства (Кт 714 "Дохід від операційної курсової різниці"), а від'ємна — витрати (Дт 945 "Втрати від операційної курсової різниці").

Сума комісійної винагороди банку за купівлю валюти не що інше, як адміністративні витрати підприємства, тому її списують в Дт 92 "Адміністративні витрати".

Під обов'язковий продаж потрапляють валютні надходження із-за кордону, а також з території України (з поточних рахунків юросіб-нерезидентів, крім інвестиційних) на користь юросіб-резидентів, які не є банками, і фізосіб-підприємців.

Ще один, безумовно, позитивний для суб'єкта ЗЕД момент — обов'язковий продаж поширюється тільки на частину валютних надходжень (рис.1). До 28.02.2019 р. (включно) під обов'язковий продаж потрапляло 50 % валютних надходжень, а з 01.03.2019 р. — 30 %. Інша частина валюти залишається в розпорядженні резидентів та нерезидентів і використовується ними з урахуванням положень валютного законодавства.

Суму надходжень, що належать підприємству, на які поширюється вимога про обов'язковий продаж, банк попередньо зараховує на розподільчий рахунок.

Інші 70 % інвалюти, що надійшла, банк зараховує на поточний валютний рахунок підприємства. Вони залишаються у вашому розпорядженні, і ви можете використовувати їх на власний розсуд (звісно, з дотриманням усіх вимог валютного законодавства).

Валютні кошти, отримані на розподільчий рахунок, обліковують на субрахунку 316 "Спеціальні рахунки в іноземній валюті". При цьому суму валюти, що "впала" на цей транзитний розподільчий рахунок, перераховують у гривні за курсом НБУ на дату зарахування коштів до складу активів (дату отримання).

За монетарними статтями балансу підприємство визначає курсові різниці за пра-

вилами п. 8 П(С)БО 21: на дату балансу і на дату здійснення операції.

Обов'язковий продаж частини валютних надходжень банк здійснює виключно на наступний робочий день після дня зарахування коштів на розподільчий рахунок. Оскільки на дату продажу валюти НБУ, напевно, встановить уже інший курс валют, ніж на дату її оприбуткування, то на цьому етапі потрібно перерахувати балансову вартість валюти і визначити курсову різницю. Додатна курсова різниця потрапляє до складу бухгалтерських доходів (Кт 714), а від'ємна — до складу витрат (Дт 945).

Крім того, під час продажу валюти підприємство відображає доходи/витрати від купівлі-продажу іноземної валюти. Виникають вони через відмінність між курсом НБУ на дату продажу (за яким ви обліковуєте валюту на балансі) і комерційним курсом валютного ринку (за яким банк продає валюту). Водночас якщо:

— "ринковий" курс вищий за курс НБУ — виникає дохід від продажу валюти, який відображають за Кт 711;

— "ринковий" курс нижчий за курс НБУ — показують витрати від продажу валюти (Дт 942).

ВИСНОВКИ

Кожне підприємство, що здійснює зовнішньоекономічну діяльність, стикається з купівлею/продажем іноземної валюти. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності потребує від українських підприємств подальшої інтеграції і уніфікації міжнародних і національних стандартів бухгалтерського обліку операцій підприємств в іноземній валюті.

Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання включає в себе перелік зовнішньоекономічних операцій, більшість з яких передбачають проведення розрахунків у іноземній валюті, які виступають важливою складовою зовнішньоекономічної діяльності економічних агентів. Дослідження методики їх відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності підприємств є актуальною з точки зору впливу на показники прибутковості. Тому цей процес має базуватися на чітких та ґрунтовних аналітичних дослідженнях, а процедура прийняття управлінських рішень — на якісній інформації, сформованій у межах системи бухгалтерського обліку.

Література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV Верховна Рада України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 18.09.2019).

2. Наказ Міністерства Фінансів України від 10 серпня 2000 р. № 193 "Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 "Вплив змін валютних курсів". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0515-00> (дата звернення: 22.11.2019).

3. Maksymenko I., Melikhova T. Accounting and analytical procurement of state financial control and directions of its implementation in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, Volume 3 Number 5. Riga: Publishing House "Baltija Publishing. 2017. P. 268—275.

4. Максименко І. Я., Питиляк Г. П. Особливості організації роботи з готівкою на підприємстві. *Zbior artykulow naukowych recenzowanych*. 2019. № 21. С. 33—36. URL: <http://конференция.com.ua/pages/view/1289> (дата звернення: 22.11.2019).

5. Максименко І. Я. Внутрішній аудит: підвищення ефективності роботи та забезпечення прибутковості підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 1. С. 294—296.

6. Максименко І. Я., Філатова О. І. Особливості оподаткування та структура соціального пакету як інструмента матеріальної мотивації виплат працівникам. *Молодий вчений*. 2018. № 10 (62). С. 350—353. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/10/83.pdf> (дата звернення: 22.11.2019).

7. Максименко І. Я., Васильченко Е. В. Особливості бухгалтерського обліку та оподаткування товарів через інтернет-торгівлю. *Молодий вчений*. — 2018. — № 9 (61). С. 253—256. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/9/57.pdf> (дата звернення: 22.11.2019).

8. Максименко І. Я. Особливості організації обліку розрахунків за заробітною платою в процесі управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2017. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5806> (дата звернення: 22.11.2019).

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "On accounting and financial reporting in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (accessed: 22.11.2019).

2. Ministry of Finance of Ukraine (2000), Order "Accounting Standard 21 The impact of changes in exchange rates", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0515-00> (accessed: 22.11.2019).

3. Maksymenko, I. and Melikhova, T. (2017), "Accounting and analytical procurement of state

financial control and directions of its implementation in Ukraine", *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 3, no. 5, pp. 268—275.

4. Maksymenko, I. Ya. and Pytyliak H. P. (2019), "Features of the organization of work with cash at the enterprise", *Zbior artykulow naukowych recenzowanych*, vol. 21, pp. 33—36, available at: URL: <http://конференция.com.ua/pages/view/1289> (accessed: 22.11.2019).

5. Maksymenko, I. Ya. (2013), "Internal audit: improving the efficiency and profitability of the enterprise", *Stalyj rozvytok ekonomiky*, vol. 1, pp. 294—296.

6. Maksymenko, I. Ya. and Fisun, Y. O. (2018), "Features of taxation and structure of the social package how to instrument material motivation payments to workers", *Molodyi Vchenyi*, vol. 10 (62), pp. 350—353, available at: URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/10/83.pdf>

7. Maksymenko, I. Ya. and Vasylychenko E. V. (2018), "Features of accounting and taxation of goods through online commerce", *Molodyi Vchenyi*, vol. 9 (61), pp. 253—256, available at: URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/9/57.pdf> (accessed: 22.11.2019).

8. Maksymenko, I. Ya. (2017), "Features of the organization of accounting of payments in the process of management of the enterprise", *Efektivna ekonomika*, vol. 10, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5806> (accessed: 22.11.2019).

Стаття надійшла до редакції 23.11.2019 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

Видання включено до переліку
наукових фахових видань України
з ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73